

Władysław BAZYLUK

**Szarańczaki (*Orthoptera, Saltatoria*) okolic Zwierzyńca
(Zamojszczyzna)**

**Sauterelles (*Orthoptera, Saltatoria*) des environs
de Zwierzyniec**

[z jedną tabelką w tekście].

Terenem poszukiwań były okolice Zwierzyńca, leżącego nad Wieprzem w południowej części Wyżyny Lubelskiej, czyli na tak zwanym Roztoczu. Przede wszystkim były badane lasy, należące do Ordynacji Zamojskiej, także lasy i pola, należące do okolicznych wiosek.

Prostoskrzydłe Ordynacji Zamojskiej były opracowywane dotychczas przez następujących autorów: TENENBAUMA i MIERZEYEW-SKIEGO (26), DEMELA (2), PONGRACZA (17), KUNTZEGO (9), a w „Gazecie Warszawskiej” (32) znajdujemy wzmiankę o masowym występowaniu szarańczy wędrownej (*Locusta migratoria* L.¹⁾).

Przyjaciel mój i kolega z ławy uniwersyteckiej, W. SKURATOWICZ, na moją prośbę zbierał dorywczo szarańczaki w okolicy Zwierzyńca w latach 1938 — 1942 i 1944 i przysyłał mi ze-

¹⁾ Sprawę daty ostatniego masowego jej pojawu w Zamojszczyźnie porusza KOZŁKOWSKI (8).

Tabela I

WYKAZ ZNANYCH Z ZAMOJSZCZYZNY ORTHOPTERA.

Nr	NAZWA GATUNKU	Tenenbaum i Mierzejewski	Denel	Pongracz	Kuntze	Gazeta Warszawska	Bazyluk
1	<i>Ectobius lapponicus</i> (L.)	+					
2	— <i>lividus</i> (FABR.)	+					
3	<i>Phyllodromia germanica</i> (L.)	+					
4	<i>Blatta orientalis</i> L.	+					
5	<i>Mantis religiosa</i> L.						+
6	<i>Phaneroptera falcata</i> (PODA)			+			
7	<i>Leptophyes albovittata</i> KOLL.	+					+
8	<i>Barbitistes constrictus</i> (B. WATT.)				+		+
9	<i>Meconema thalassina</i> (DEGEER)	+					
10	<i>Conocephalus fuscus</i> (FABR.)	+					+
11	— <i>dorsalis</i> (LATR.)	+					+
12	<i>Phasgonura viridissima</i> (L.)	+					+
I	— <i>viridissima</i> var. <i>flava</i> LUCAS			+			
13	— <i>cantans</i> (FUESSLY)	+					+
14	<i>Pholidoptera griseoptera</i> (DEGEER)						+
15	<i>Metrioptera albopunctata</i> (GOEZE)						+
16	— <i>roeseli</i> (HAGENB.)	+					+
17	— <i>brachyptera</i> (L.)						+
18	— <i>bicolor</i> (PHIL.)			+			
19	<i>Tettigonia verrucivora</i> (L.)	+					+
20	<i>Ephippiger ephippiger</i> FIEB.						+
21	<i>Acheta campestris</i> L.	+					+
22	<i>Gryllus frontalis</i> FIEB.				+		+
23	— <i>domesticus</i> L.	+					+
24	<i>Myrmecophila acervorum</i> (PANZ.)				+		
25	<i>Gryllotalpa gryllotalpa</i> (L.)	+					+
26	<i>Acrydium bipunctatum</i> (L.)	+					+
27	— <i>kraussi</i> (SAULCY)	+					+
28	— <i>kiefferi</i> (SAULCY)	+					+
29	— <i>subulatum</i> (L.)	+					+
II	— <i>subulat.</i> var. <i>sahlbergi</i> (SAULCY)						+
30	<i>Chrysochraon brachypterus</i> (CČSK.)						+
31	<i>Stenobothrus stigmaticus</i> (RAMB.)	+					+
32	— <i>lineatus</i> (PANZ.)	+		+			+
33	<i>Omocestus haemorrhoidalis</i> (CHARP.)	+					+
34	— <i>ventralis</i> (ZETT.)	+		+			+
35	— <i>viridulus</i> (L.)	+		+			+

Nr	NAZWA GATUNKU	Tenenbaum i Mierzejewski	Demel	Pongracz	Kuntze	Gazeta Warszawska	Bazylik
36	<i>Stauroderus morio</i> (CHARP.)						+
37	— <i>apricarius</i> (L.)	+		+			+
38	— <i>pullus</i> (PHIL.)						+
39	— <i>bicolor</i> (CHARP.)	+		+			+
40	— <i>biguttulus</i> (L.)	+		+			+
41	— <i>mollis</i> (CHARP.)						+
42	<i>Chorthippus albomarginatus</i> (DEGEER)	+		+			+
43	— <i>dorsatus</i> (ZETT.)	+		+			+
44	— <i>parallelus</i> (ZETT.)	+		+			+
III	— <i>parallelus</i> var. <i>montana</i> (CHARP.)	+		+			+
45	— <i>longicornis</i> (LATR.)						+
46	<i>Gomphocerus rufus</i> (L.)	+		+			+
47	— <i>maculatus</i> (THUNB.)	+					+
48	<i>Stethophyma grossum</i> (L.)						+
49	<i>Psophus stridulus</i> (L.)		+				+
50	<i>Locusta migratoria</i> L.					+	
51	<i>Oedipoda coerulea</i> (L.)	+					+
IV	— <i>coerulea</i> var. <i>marginata</i> (KARNY)						+
52	<i>Podisma pedestris</i> (L.)	+		+			+
53	<i>Calliptamus italicus</i> (L.)						+
V	— <i>italicus</i> var. <i>marginclis</i> SERV.						+

brane materiały. Ja zaś miałem możność pobytu i zbierania na tym terenie w czasie od 8 do 13 sierpnia 1939 r.

Zebrańne materiały opracowałem w ciężkich warunkach wojennych, stąd może zająć taka ewentualność, że pominąłem być może pewne dane dotyczące występowania szarańczaków na badanym terenie.

Dotychczas z Zamojszczyzny było znanych 40 gatunków i 1 odmiana prostoskrzydłych (*Orthoptera*) oraz 3 gatunki i 1 odmiana skorków (*Dermaptera*). Ze SKURATOWICZEM znaleźliśmy 12 gatunków i 4 odmiany szarańczaków nowych dla tego terenu. Stwierdzone poza tym zostało występowanie na obszarze Wyżyny Lubelskiej *Mantis religiosa* L. Modliszka ta, której 1 okaz widziałem w Państwowym Muzeum Zoologicznym w Warszawie, została złowiona w nadleśnictwie Dzierzkowice, leśnictwo Bców, 3 VIII 1923 r. przez L. PIERSARSKIEGO (determ. W. POLIŃSKI). Według listownej informacji W. SKURATOWICZA, na terenie lasów Ordynacji Za-

mcjskiej (leśnictwo Lipa) w r. 1938 schwytano 5 okazów *Mantis religiosa* L. Pragnę tu nadmienić, że ani karaczanowatych (*Blattidae*) ani skorków (*Dermaptera*) nie zbieraliśmy.

Fauna więc wszystkich prostoskrzydłych znanych dotychczas z Zamocjszczyzny liczy 53 gatunki i 5 odmian *Orthoptera*, co ilustruje załączona tabela, oraz 3 gatunki i 1 odmiana *Dermaptera*²⁾.

1. *Barbitistes constrictus* (BRUNNER v. WATTENWYL). — Opaślik sosnowiec. KUNTZE (9) złowił w okolicy Zwierzyńca młodą larwę tego gatunku. W. SKURATOWICZ 18 VIII 1938 roku na wyrobie w Stokach złowił 1 ♂ (wyraźne zgrubienie pcza środkiem przysadek cdwłokowych) wraz z *Leptophyes albiovittata* (KOLL.) *Acheta campestris* L., *Stauroderus morio* (CHARP.), *St. apicarius* (L.), *St. biguttius* (L.), *Oedipoda coerulea* (L.), i *Calliptamu. italicus* (L.); 15 VIII 1938 roku w Maziarkach 1 ♀ wraz z *Acheta campestris* L., *Omocestus ventralis* (ZETT.), *Stauroderus bicolor* (CHARP.), *Gomphocerus rufus* (L.), i 20 VIII 1938 roku 1 ♂ na silnie naświetlonej pcalance w Wielączy wraz z *Ephippiger ephippiger* FIEB., *Metrioptera roeseli* (HAGENB.), *Stauroderus apicarius* (L.), *St. bicolor* (CHARP.), *Chorthippus albomarginatus* (DEGEER), *Gomphocerus maculatus* (THUNB.) i *Oedipoda coerulea* (L.).

2. *Leptophyes albiovittata* (KOLLAR). — Wątlík (Zębatka) prązkowany. Na wyrobie w Stokach 18 VIII 1938 roku W. SKURATOWICZ złowił 1 ♀ razem *Barbitistes constrictus* (Br. WATT.), *Stauroderus morio* (CHARP.) i innymi. Ja natomiast 11 VIII 1939 roku wśród kultur dębowo-grabowych w Wielączy na łubinie złowiłem 4 ♂♂ i 4 ♀♀ wraz z *Ephippiger ephippiger* FIEB. i innymi. TENENBAUM i MIERZYEWSKI pcdają go jako, bardzo rzadki na terenie Ordynacji Zamojskiej, pćudniowy gatunek.

3. *Conocephalus fuscus* (FABRICIUS). — Miecznik ciemny. TENENBAUM i MIERZYEWSKI pcdają go tylko ze Smcrynia (♀) jako gatunek bardzo rzadki. SKURATOWICZ złowił 11 VIII 1939 roku 1 ♂ na łące w Stokach, a ja złowiłem 1 ♀ 11 VIII 1939 roku w zagajniku sosnowo-świerkowym na Stokowej Górze.

4. *Conocephalus dorsalis* (LATREILLE). — Miecznik grzbietowy. TENENBAUM i MIERZYEWSKI złowili 1 ♂ w Smcryniu i 1 ♀ w Sabaudii, Na łące w Stokach 11 VII 1939 roku SKURATOWICZ schwycił 1 ♀.

²⁾ są to: *Labidura riparia* (PALL.), *Chelidurella acanthopygia* (GIEBE), *Forficula auricularia* L. i *Forficula auricularia* var. *cyclolobia* FIEB.

a ja stwierdziłem 11 VIII 1939 roku, dość liczne występowanie tego gatunku wśród turzyc na łące nad Wieprzem w Guciowie.

5. *Phasgonura viridissima* var. *flava* LUCAS. — Pasikonik zielony odmiana żółta. Barwną odrwaną tego szarańczaka, znaną w Europie z Francji, Niemiec i Bułgarii złowił 8 IX 1942 roku SKURATOWICZ w Kosobudach przy łące na skraju lasu sosnowo-dębowego.

6. *Phasgonura cantans* (FUESLY). — Pasikonik śpiewający. TENENBAUM i MIERZEYEWski podają go dla Ordynacji jako gatunek rzadki. Ja stwierdziłem jego występowanie 9 VIII 1939 roku na drzewach w lesie sosnowym o zwarciu luźnym w Wólce Wieprzeckiej, 9 VIII 1939 na liniach w lesie mieszanym w Wojdzie, 11 VII 39 w Słupach na brzegu lasu okalającego kultury sosnowe. SKURATOWICZ złowił: w Stokach na scsnie i jabłoni 7 VIII 1940 roku 2 ♂♂, na przydrożnych drzewach na Stokowej Górze 1 ♂ 10 IX 1940 r. i 7 IX 1941 roku 1 ♀ w Nowinach.

7. *Pholidoptera griseoptera* (DEGEER). — Podkrzewin (Ćwierkacz) szary. Owad ten nie był podany dotychczas z Wileńszczyzny i Polesia. Podawany z całej Polski, z terenu Ordynacji nie podawany przez nikogo.

SKURATOWICZ złowił 29 VIII 1938 roku 2 ♂♂ w Wojdzie, 24 VII 1939 r. na linii leśnej w Stokach, 27 IX 1938 w Słupach 2 ♂♂ i 2 ♀♀, 20 VII 1940 roku w parowie leśnym w Wirygach 1 larwę (♀), w Obroczu — Słupach w czerwcu 1940 r. 1 larwę ♀ i w Nowinach 7 IX 1941 r. 1 ♀. Liczne występowanie tego gatunku stwierdził 13 VIII 1942 roku wśród kultur sosnowych i na polanie w lesie jodłowym w Kosobudach.

Ja łowiłem go w lesie sosnowym o zwarciu luźnym 9 VIII 1939 roku w Wólce Wieprzeckiej, 9 VIII 1939 r. na dukcie w lesie mieszanym w Wojdzie, 11 VIII 1939 r. wśród kultur dębowo-grabowych w Wielączy, 11 VIII 1939 r. w zagajniku sosnowo-świerkowym przy lesie na Stokowej Górze, 11 VIII 1939 r. wśród kultur sosnowych w Kosobudach i 11 VIII 1939 r. na polance w lesie świerkowym w Stokach.

8. *Metrioptera albopunctata* (GOEZE). — Podłęczyn szary. Dnia 10 VIII 1939 roku przy torze kolejowym między gajówką Wygoda i stacją kolejową Zwierzyniec na przeciw Nartu, przy lesie świerkowo-grabowym i świerkowo-sosnowym złowiłem 3 ♂♂ i 1 ♀, SKURATOWICZ natomiast 6 VII 1940 r. na skraju lasu

przy sadzonkach w Słupach - Stokach złowił 1 ♂ i 1 ♀, 10 IX 1940 r. na drodze piaszczystej wysadzonej brzozą na Stekowej Górze złowił 1 ♂ i 1 ♀ 13 VIII 1942 r. na polanie w lesie jodłowym w Kosobudach.

9. *Metrioptera brachyptera* (LINNE). — Podłateczyn krótkoskrzydły. Stwierdziłem występowanie tego gatunku 11 VIII 1939 roku na łąkach turzycowych w Guciowie nad Wieprzem. Występowały tu także: *Conocephalus dorsalis* (LATR.), *Phasgonura cantans* (FUESSLY), (na drzewach i krzewach), *Metrioptera roeseli* (HAGENB.), *Omocestus viridulus* (L.), *Omocestus ventralis* (ZETT.), *Chorthippus dorsatus* (ZETT.), *Chorthippus parallelus* (ZETT.), *Chorthippus longicornis* (LATR.), i *Stethophyma grossum* (L.), a na suchszych partiach łąk były także: *Stenobothrus stigmaticus* (RAMB.), *Stenobothrus lineatus* (PANZ.) i *Omocestus haemorrhoidalis* (CHARP.).

10. *Ephippiger ephippiger* FIEBER. — Siodlarka samotna. Gatunek ten według ZACHERA jest szeroko rozprzestrzeniony, bo znany jest z Niemiec południowych, Belgii, Francji, Szwajcarii, południowego Tyrolu, Austrii, Węgier, Jugosławii, Rumunii, Bułgarii i południowej Rosji. Jak podaje MIERZEYEWSKI (15), gatunek ten jest znany z Podola, Opola, Ojcowa, Puław, Olkusza, Miechowa, Torunia i Górnego Śląska. Nadto W. KRZEMIENIEWSKI znalazł ten gatunek w Kisielanach koło Siedlec.

SKURATOWICZ 20 VIII 1938 roku, w Wielączy na polanie silnie naświetlonej złowił 1 ♂ tego gatunku wraz z *Barbitistes constrictus* (Br. WATT.), *Metrioptera roeseli* (HAGENB.), *Stauroderus apricarius* (L.), *Stauroderus bicolor* (CHARP.) *Chorthippus albomarginatus* (DEGGER.), *Gomphocerus maculatus* (THUNB.) i *Oedipoda coerulea* (L.). 18 IX 1938 r. w Czerkiesie złowił 1 ♂ wraz z *Pso-phus stridulus* (L.) i *Calliptamus italicus* (L.), 19 IX 1938 roku mniej więcej 2 km od Zwierzynca przy drodze Zwierzyniec — Biłgoraj złowił 1 ♂ i dnia 1 VIII 1941 roku w Czarnym Wygonie wśród sadzonek sosnowych na jałowcach 3 ♂♂ i 2 ♀♀ i jak mnie poinformował, to na tym ostatnim stanowisku gatunek ten występował masowo. Także masowo występował gatunek ten pod koniec sierpnia 1939 roku przy szosie Zwierzyniec — Szczębrzeszyn na przestrzeni 3 km. W 1944 roku SKURATOWICZ stwierdził występowanie tego gatunku na następujących stanowiskach: Zwierzyniec — przy fabryce wyrobów drzewnych, na kartoflach, w miejscu odsłoniętym i wystawionym na wiatr; wieś Wywłocz-

ka, na ostach porastających zbocza wschodnie; wieś Turzyniec, na kartoflach; wieś Topólcza, na kolcowcu (*Lycium halimifolium* MILL.) porastającym stoki parowu; wieś Kawęczyn, na fascli.

Zauważył on, jak mnie poinformował, że gatunek ten „śpiewa“ nie tylko za dnia, ale i w nocy, a nawet w czasie chłodnych nocy. Głos jego możnaby oddać przez odpowiednie wymawianie następujących głosek: dzzit dzzit — dzzit — dzzit dzzit. Głos siodlarki jest dosyć donośny i twardy, czasami mięknie z jakichś przyczyn tak, że staje się trudny do poznania.

Ja złowiłem 11 VIII 1939 roku na łubinie, wśród kultur dębowo-grabowych, w Wielączy 1 ♂. Obok młodych dębów i grabów rosły tam: leszczyna, wierzba, buk i brzoza, z roślin zielnych w dużej ilości *Calamagrostis* sp., *Lupinus* sp. i inne. Także na łubinie złowiłem na tymże stanowisku *Leptophyes albovittata* (KOLL.), wśród innych roślin tamże rosnących występowały następujące szarańczaki: *Pholidoptera griseoptera* (DEGEER.), *Metrioptera roeseli* (HAGENB.), *Tettigonia verrucivora* (L.), *Stauroderus apricarius* (L.), *Stauroderus bicolor* (CHARP.), *Stauroderus biguttulus* (L.), *Chorthippus dorsatus* (ZETT.) i *Chorthippus parallelus* (ZETT.).

11. *Gryllus domesticus* LINNE. — Świerszcz domowy. Jak *Acheta campestris* L. i *Gryllotalpa gryllotalpa* (L.) na polach i w lesie (sadzonkach), tak ten gatunek po domach pospolity, co stwierdzili już TENENBAUM i MIFRZEYLSKI. KOZMIŃSKI twierdził, że w Białowieży formy dojrzałe występują tylko raz w roku, w sierpniu. Spostrzeżenie KOZMIŃSKIEGO nie zostało jednak potwierdzone ani w okolicy Siemienia (gdzie przeprowadziłem badania na prostoskrzydłymi), ani w okolicy Zwierzyńca, bo SKURATOWICZ w Zwierzyńcu, w kuchni szpitalnej złowił 16 VII 1941 r. 1 ♂ dojrzałego, a w liście do mnie pisanym twierdził, że formy dojrzałe można łowić cały rok.

12. *Gryllus frontalis* FIEBER. — Świerszcz szary. KUNTZE (9) powiada, że gatunek ten jest znany z wyżyny Lubelskiej, nie podaje jednak żadnego miejsca jego występowania. Gatunek ten występuje w okolicy Zwierzyńca, gdyż SKURATOWICZ 27 VIII 1938 roku w Turzynieckich Dołach na silnie nasłonecznionym zboczu zebrał 3 sztuki, na Bukowej Górze w sierpniu 1938 roku i 26 V 1942 roku 4 sztuki. Ja zbierałem go 12 sierpnia 1939 roku na po-

łudniowym zboczu w lesie świerkowo - jodłowo - bukowym na Bukowej Górze wraz z *Acheta campestris* L., *Stenobothrus stigmaticus* (RAMB.), *Stauroderus apricarius* (L.) i *Stauroderus bicolor* (CHARP.).

13. *Acrydium subulatum* (LINNE). — Skakun szydełko. Jest to jeden z bardzo pospolitych na terenie Zamojszczyzny gatunków, co także zaznaczają TENENBAUM i MIERZEYEWSKI. Co się zaś tyczy zimowania, to gatunek ten w Zamojszczyźnie zimuje jako postać dcjrzała (także *Acrydium subulatum* var. *sahlbergi* (SAULCY) i *Acrydium kiefferi* (SAULCY), gdyż 24 III 1938 roku, w pierwszy ciepły dzień wiosenny zebrał SKURATOWICZ dojrzałe formy tych gatunków na łące torfiastej poroślej jałowcami, należącej do wsi Bagno.

14. *Acrydium subulatum* var. *sahlbergi* (SAULCY). — Skakun szydełko, odmiana krótkoskrzydła. Odmiana ta była podawana dc tychczas z Poznańskiego przez TORKE i ks. BAZYLUKA, z okolicy Wilna przez FEDOROWICZA i MIERZEYEWSKIEGO, z okolicy Kielc przez PONGRACZA, z okolicy Gostynina przez GROCHOWSKA i z okolicy Pińska przez TRUSKOLASKĘ. Jeden okaz tejże odmiany schwytał SKURATOWICZ 24 III 1938 roku na wzmiankowanej powyżej łące przy wsi Bagno.

15. *Acrydium kiefferi* (SAULCY). — Skakun KIEFFERA. 3 okazy tego gatunku złowił SKURATOWICZ na łące torfowej w pobliżu wsi Bagno dnia 24 marca 1938 roku.

16. *Chrysocraon brachypterus* (OCSKAY de OCSKO). — Złotawek krótkoskrzydły. Gatunek ten był znany dc tychczas z Podola (ŁOMNICKI, 1871), Krakowskiego (SMREZYŃSKI, 1901), Radomskiego (PYLNOW, 1913), okolicy Chełmna, Kielc i Skarżyska (PONGRACZ, 1922), Wielkopolski (TORKE, 1908, ZACHER, 1917, SZULCZEWSKI, 1926) i z Górnego Śląska (KELCH, 1852).

Dnia 10 VIII 1939 roku złowiłem 5 ♂♂ i 4 ♀♀ w suchym płytkim rowku, którego brzegi były porośnięte jeżynami, przy torze kolejowym między gajówką Wygoda i stacją kolejową Zwierzyniec, naprzeciw Nartu. Po jednej stronie toru był las świerkowo - grabowy, po drugiej świerkowo - sosnowy, przy torze rosły z rzadka nieduże sosny i brzoźki. Wśród złowionych okazów 1 ♀ miała skrzydełka różowo - czerwone, pozostałe — zielone, kolor całego ciała u wszystkich był zielony; wszystkie złowione ♂♂ były koloru metaliczno - złocisto - zielonego. Inne gatunki złowione na tymże terenie były następujące: *Metrioptera roeseli* (HAGENB.), *Metrioptera albopunctata* (GOEZE), *Tettigonia verrucivora* (L.),

Acheta campestris L., *Acrydium bipunctatum* (L.), *Acrydium kraussi* (SAULCY), *Omocestus haemorrhoidalis* (CHARP.), *Omocestus viridulus* (L.), *Stauroderus morio* (CHARP.), *Stauroderus apricarius* (L.), *Stauroderus bicolor* (CHARP.), *Stauroderus biguttulus* (L.), *Stauroderus pullus* (PHILL.), *Chorthippus dorsatus* (ZETT.), *Chorthippus parallelus* (ZETT.), *Chorthippus parallelus* var. *montana* (CHARP.), *Gomphocerus maculatus* (THUNB.), *Psophus stridulus* (L.), *Oedipoda coerulescens* (L.), *Calliptamus italicus* (L.) i *Calliptamus italicus* var. *marginalis* SERV.

SKURATOWICZ złowił w czerwcu 1940 roku 2 ♀♀ tegż gatunku w nadleśnictwie Kosobudy (Słupy), z których jedna miała skrzydełka czerwono - różowe.

17. *Stauroderus morio* (CHARPENTIER) (*scaldris* FISCHER DE WALDHEIM). — Kózka ciemna. MIERZEYEWski (15) podaje go jako gatunek wątpliwy dla Polski, zacpatrując go znakiem zapytania, jedncześnie jako miejsca podane przez innych autorów wymienia: Polska (ZACHER, 1917) i Małopolska (PONGRACZ, 1922). ZACHER (33) nie wymienia żadnego stanowiska tego gatunku z Polski, podaje jedynie rozprzestrzenienie jego cd Hiszpanii aż po Wcłgę, cd północnych Włoch i Bułgarii aż po Szwecję (Öland) oraz na Syberii.

Wśród gatunków zebranych przez SKURATOWICZA 18 VIII 1938 w Stokach na zrębie był 1 ♂ tego gatunku, inne gatunki razem występujące były: *Barbitistes constrictus* (BR. WATT.), *Leptophyes albovittata* (KOLL.), *Acheta campestris* L., *Stauroderus apricarius* (L.), *Stauroderus biguttulus* (L.), *Oedipoda coerulescens* (L.) i *Calliptamus italicus* (L.).

Ja złowiłem go 10 VIII 1939 roku przy torze kolejowym pomiędzy gajówką Wygoda a stacją kolejową Zwierzyniec wraz z gatunkami opisanymi przy omawianiu gatunku *Chrysochraon brachypterus* (OCSK.). Pcza tym łowiłem ten gatunek 11 VIII 1939 roku wśród młodych kultur sosny na glebie piaszczystej porosłej przez *Corynephorus canescens* P. B., *Hieracium pilosella* L., *Erigeron canadensis* L. i inne w gajówce Słupy, nadleśnictwo Kosobudy, także wśród kultur sosnowych porastających pchyłe zbocze piaszczyste naprzeciw wsi Kosobudy 11 VIII 1939 roku (cbok były zagajniki sosnowe i las świerkowy), tu występował w dużej ilości. Także stwierdziłem jego występcwanie 11 VIII 1939 roku na polance w lesie świerkowym w Stkach.

SKURATOWICZ łowił go 20 VII 1940 roku w zagajniku sosnowym w Kosobudach, 2 VII 1940 i 6 VII 1940 roku wśród kultur dębowych w Wieprzcu, 10 VII 1941 roku wśród kultur sosnowych w Czarnym Wygonie, 22 VII 1942 roku w Kosobudach na pograniczu lasu sosnowo - świerkowego i sadzonek sosnowych, 13 VIII 1942 roku w Kosobudach na polance w lesie jodłowym i wśród kultur sosnowych.

Inne gatunki łowione w tych samych środowiskach były następujące: *Phasgonura viridissima* (L.), *Phasgonura cantans* (FUESLY) (na drzewach), *Pholidoptera griseoptera* (DEGEER), *Metrioptera albopunctata* (GOEZE), *Metrioptera roeseli* (HAGENB.), *Tettigonia verrucivora* (L.), *Acheta campestris* L., *Acrydium bipunctatum* (L.), *Acrydium subulatum* (L.), *Stenobothrus stigmaticus* (RAMB.), *Omocestus haemorrhoidalis* (CHARP.), *Stauroderus apricarius* (L.), *Stauroderus pullus* (PHIL.), *Stauroderus bicolor* (CHARP.), *Stauroderus biguttulus* (L.), *Chorthippus parallelus* (ZETT.), *Gomphocerus maculatus* (THUNB.), *Oedipoda coerulescens* (L.).

18. *Stauroderus pullus* (PHILIPPI). — Kózka krótkoskrzydła. Gatunek ten jest rozprzestrzeniczny szeroko, bo od Francji aż po Moskwę i Charków oraz od Leningradu do Rumunii, lecz należy do gatunków zlokalizowanych.

W Polsce znany z Małopolski (ŁOMNICKI, 1878, 1879, 1882, STOBIECKI, 1886, SMRECYŃSKI, 1902), z Wielkopolski (SZULCZEWSKI, 1926), Górnego Śląska (KELCH, 1852), i Białowieży (KOZMIŃSKI, 1925). RYWOSZÓWNA, 1929, podała go z Wileńszczyzny.

Stwierdziłem jego występowanie 10 VIII 1939 roku przy torze kolejowym pomiędzy gajówką Wygoda i stacją kolejową Zwierzyniec naprzeciw Nartu razem z szarańczakami opisanymi przy *Chrysochraon brachypterus* (OCSK.), a nadto 11 VIII 1939 roku wśród młodych kultur sosnowych przy gajówce Słupy w nadleśnictwie Kosobudy i w bardzo dużej ilości 11 VIII 1939 roku w Stokach na polance w lesie świerkowym wraz z *Pholidoptera griseoptera* (DEGEER), *Metrioptera roeseli* (HAGENB.), *Acrydium subulatum* (L.), *Stauroderus morio* (CHARP.), *Stauroderus apricarius* (L.), *Stauroderus bicolor* (CHARP.) i *Stauroderus biguttulus* (L.).

SKURATOWICZ zbierał go 6 VII 1941 roku w Słupach — Stokach na skraju lasu sosnowego przy sadzonkach, 22 VII 1942 roku na pograniczu lasu sosnowo - świerkowego i sadzonek sos-

nowych w Kosobudach i 13 VIII 1942 roku wśród kultur sosnowych i na polance w lesie jodłowym w Kosobudach.

19. *Stauroderus mollis* (CHARPENTIER). — Kózka miękka. Gatunek pośredni pomiędzy *Stauroderus bicolor* (CHARP.) i *St. biguttulus* (L.), prawdopodobnie występuje w całym kraju. Dotychczas nie podawany, gdyż nie był odróżniony od obu poprzednich gatunków, dopiero RAMME w swym kluczu podaje go jako odrębny gatunek. (Wyjaśnienie stanowiska systematycznego tych trzech gatunków wymaga specjalnych badań). Łowiłem go 11 VIII 1939 roku wśród kultur sosnowych naprzeciw wsi Kosobudy, SKURATOWICZ łowił go na polance w lesie jodłowym w Kosobudach 13 VIII 1942 roku.

20. *Chorthippus albomarginatus* (DEGEER). — Konik zdobay. Jak słusznie zaznaczają TENENBAUM i MIERZEYEWski należy on do gatunków rzadkich na terenie Ordynacji Zamojskiej, gdyż w czasie swego pobytu zupełnie go nie spotkałem; SKURATOWICZ przysłał mi okazy złowione tylko na polanie w Wielączy 20 VIII 1938 roku i na łące w Stokach 11 VII 1939 roku.

21. *Chorthippus parallelus* var. *montana* CHARPENTIER. — Konik łąkowy odmiana długoskrzydła. TENENBAUM i MIERZEYEWski podają tę odmianę z Obroczy (wilgotna łąka). Ja natomiast złowiłem 1 ♀ 9 VIII 1939 roku na dukcie w lesie mieszanym w Wojdzie i 1 ♂ 10 VIII 1939 roku przy torze kolejowym naprzeciw Nartu.

22. *Chorthippus longicornis* (LATREILLE). — Konik długopłatełkowy. Gatunek ten, podawany przez PYLNOWA z Kielc i Marcul, przez PYLNOWA i PONGRACZA z Puław i Dębina, przez KOZMIŃSKIEGO z Białowieży, z Gostynina przez GROCHOWSKA, z Wilna i Wierzbnika przez MIERZEYEWskiego, z okolicy Pińska przez TRUSKOLASKE, z Głębokiego przez RYWOSZÓWNE i z Poznańskiego przez URBAŃSKIEGO, łowiłem 9 VIII 1939 roku na łączce wilgotnej wśród lasu mieszanego w Wojdzie i 11 VIII 1939 roku w Guciowie na łące nad Wieprzem.

SKURATOWICZ przysłał mi okazy złowione 11 VII 1939 roku na łące w Stokach i 10 IX 1940 roku w pobliżu Stokowej Góry.

Dnia 9 VIII 1939 roku na łączce w lesie mieszanym w Wojdzie schwyciłem 1 ♂ o pokrywach i skrzydłach dobrze wykształconych i w Guciowie na łące nad Wieprzem 11 VIII 1939 r. 1 ♀, której długość ciała wynosiła 19 mm., pokryw 15 mm., (skrzydełka równe pokrywom) pronotum 3,7 mm.

23. *Gomphocerus rufus* (L.). — Pałkowiak ciemny. TENENBAUM i MIERZEJEWSKI podają go tylko ze szkółki leśnej z Ułowa. SKURATOWICZ złowił 1 ♂ 15 VIII 1938 roku w Maziarkach wraz z *Barbitistes constrictus*, (BR. WATT.) *Acheta campestris* L., *Omocestus ventralis* (ZETT.) i *Stauroderus bicolor* (CHARP.). Ja łowiłem go 9 VIII 1939 roku w Wólce Wieprzeckiej w lesie sosnowym o zwarcu luźnym; występowały tu także: *Phasgonura viridissima* (L.) (na drzewach), *Phasgonura cantans* (FUESSLY) (na drzewach), *Pholidoptera griseoptera* (DEGEER), *Tettigonia verrucivora* (L.), *Acheta campestris* L., *Stenobothrus lineatus* (PANZ.), *Stauroderus biguttulus* (L.), oraz *Chorthippus parallelus* (ZETT.). Bardzo licznie występował ten gatunek 9 VIII 1939 roku na duktach w lesie mieszanym w Wojdzie; były tu także następujące gatunki: *Phasgonura cantans* (FUESSLY) (na drzewach), *Pholidoptera griseoptera* (DEGEER), *Acheta campestris* L., *Acrydium subulatum* (L.), *Omocestus ventralis* (ZETT.), *Stauroderus biguttulus* (L.), *Chorthippus dorsatus* (ZETT.) i *Chorthippus parallelus* (ZETT.).

24. *Stethophyma grossum* (LINNE). — Napięśnik wielki. Gatunek pospolity w całej Polsce. Łowiłem go 11 VIII 1939 roku na mokrej łące nad Wieprzem, SKURATOWICZ łowił go 11 VII 1939 roku na łące w Stokach, 16 VII 1939 r. na sphagnetum nad Szumem w Górecku, 2 VII 1940 r. na łące przy wsi Obroc i 10 IX 1940 roku na łące nad Wieprzem w Stokach

25. *Psophus stridulus* (LINNE). — Trajkotka czerwona. Podana przez DEMELA z okolicy Tomaszowa Lubelskiego, poza tym z Zamajszczyzny nie notowana. SKURATOWICZ złowił ją 18 IX 1939 roku w Czerkiesie, 24 VII 1939 roku na linii leśnej w Skokach, 5 IX 1942 roku na skraju lasu sosnowego w Kosobudach, ja natomiast łowiłem ją 10 VIII 1939 r. przy torze kolejowym naprzeciw Nartu (vide *Chrysochraon brachypterus* (OCSK.)).

26. *Oedipoda coerulescens* var. *marginata* (KARNY). — Siwoszek niebieski odmiana obrzeżona. Odmianę tę, podaną dotychczas przez PYLNOWA z Puław i SOKOŁOWSKIEGO z Poznańskiego złowił 11 IX 1940 roku SKURATOWICZ w Stokach na skraju suchego lasu sosnowego przy szerokiej drodze

27. *Calliptamus italicus* (LINNE). — Nadobnik włoski. Znany z wielu miejscowości w Polsce, nie należy jednak do gatunków pospolitych. SKURATOWICZ łowił go 18 IX 1938 roku w Czerkiesie, 18 VIII 1938 r. na wyrębie w Skokach, a także w Sko-

kach: 11 VII 1939 roku na zboczach przy łące, 15 VII 1940 r. w zagajniku sosnowym, 11 IX 1940 r. na drodze leśnej, w Kosobudach: 20 VII 1940 roku w zagajniku sosnowym, 13 VIII 1942 r. wśród kultur sosnowych i na polanie w lesie jodłowym, 5 IX 1942 roku na skraju lasu sosnowego.

Ja go łowiłem 10 VIII 1939 r. przy torze kolejowym naprzeciw Nartu (vide *Chrysochraon brachypterus* (OCSK.), 11 VIII 1939 r. wśród kultur sosnowych w Słupach w nadleśnictwie Kcsobudy i 11 VIII 1939 roku wśród kultur sosnowych w Kcsobudach.

28. *Calliptamus italicus* var. *marginalis* (SERVILLE). — Nadobnik włoski odmiana obrzeżona. Odmianę tę podawaną z Puław przez PYLNOWA złowiłem 10 VIII 1939 roku przy torze kolejowym naprzeciw Nartu (vide *Chrysochraon brachypterus* (OCSK.)), i wśród kultur sosnowych przy wsi Kcsobudy 11 VIII 1939 roku.

WYKAZ PIŚMIENICTWA.

1. CHOPARD L. Orthoptères et Dermaptères; Faune de France, Paris, 3, 1922.
2. DEMEL K. Notatki ortopterologiczne; Arch. nauk biol. Tow. Nauk Warsz., Warszawa, 1, 7, 1922.
3. FEDOROWICZ Z. Materiały do fauny okolic Wilna. I. Prosto skrzydłe z Landwarowa; Pam. Fizjogr., Warszawa, 23, 1914.
4. GROCHOWSKA S. Wykaz prostoskrzydłych (*Orthoptera Saltatoria*) z okolic Gostynina; Rozpr. i Wiad. Muz. Dziedusz., Lwów, 10, 1928.
5. KELCH A. Grundlage zur Kenntnis d. Orth. Oberschlesiens; Progr. Gymn., Ratibor, 1852.
6. KOZIKOWSKI A. Pomnik Szarańczy Wędrownej; Polskie Pismo Ent., Lwów, 7, 1928.
7. KINEL J., NOSKIEWICZ J. i KRASUCKI A.; Owady krajowe, Lwów — Warszawa — Kraków, 1927.
8. KOZMIŃSKI M. Z. Ökologische Untersuchungen an Orthopteren, des Urwalds von Białowieża; Bull. Acad. Polon. Sc. Mat. Nat. Cracovie, Serie B., 1925.
9. KUNTZE R. Przyczynek do znajomości szarańczaków (*Orthoptera*) południowej Polski; Polskie Pismo Ent., Lwów, 9, 1930.
10. ŁOMNICKI M. Sprawozdanie z wycieczki zoologicznej odbytej na Podolu w roku 1876; Spraw. Kom. Fizjogr., Kraków, 11, 1877.
11. ŁOMNICKI M. Wykaz szarańczaków zebranych w m. sierpniu 1877 r. w górach Swołotwińskich; Spraw. Kom. Fizjogr., Kraków, 12, 1878.
12. ŁOMNICKI M. Zapiski ortopterologiczne; Spraw. Kom. Fizjogr. Kraków, 13, 1879.

13. ŁOMNICKI M. Sprawozdanie z wycieczki entomologicznej w Góry Stryjskie 1880 r.; Spraw. Kom. Fizjogr., Kraków, 16, 1882.
14. MIERZEYEWski SZELIGA W. Die Geradflügler (*Orthoptera*) der Umgegend von Wilno; Polskie Pismo Ent., Lwów, 6, 1927.
15. MIERZEYEWski SZELIGA W. *Dermaptera et Orthoptera Polonica* (Notatka tymczasowa); Rozpr. i Wiad. Muz. Dziedusz., Lwów, 10, 1928.
16. MIERZEYEWski SZELIGA W. Prostoskrzydłe okolic Wierzbnika (woj. kieleckie); Polskie Pismo Ent., Lwów, 9, 1930.
17. PONGRACZ A. Przyczynki do fauny pro-to krzydłych Polski; Prace Zool. Pol. Państw. Muz. Przyr., Warszawa, 1, 1922.
18. PYLNOW E. Materiały po faunie priamokryłych Russkoj Polsce; Russk. Entom. Obozrienie, Petersburg, 13, 1913.
19. RAMME W. Geradflügler, *Orthoptera (Dermaptera - Homoneura Orthoptera s. str.)*; Die Tierwelt Mitteleuropas, Leipzig, 1929.
20. ROZNOWSKA J. Kilka ciekawszych na obszarze Polki stanowisk skorków (*Dermaptera*) i karaluchów (*Orthoptera, Blattidae*); Fragm. Faun. Mus. Zool. Polcn., Warszawa, 2, 1934.
21. RYWOszÓWNA S. Wykaz prostoskrzydłych (*Orthoptera Saltatoria*) okolic Głębokiego (ziemia Wileńska, powiat Dziśnieński); Polskie Pismo Ent., Lwów, 8, 1930.
22. SMREczYŃSKI S. Przyczynek do fauny galicyjskich szarańczaków; Spraw. Kom. Fizjogr., Kraków, 35, 1901.
23. SOrcŁOWSKI J. Fauna owadów prostoskrzydłych (*Orthoptera*) województwa Poznańskiego; Poznań, 1928.
24. STOBIECKI S. A. Materiały do fauny W. Ks. Krakowskiego. Cz. I. *Hemiptera, Orthoptera, Mollusca*; Spraw. Kom. Fizjogr., Kraków, 20, 1886.
25. SZULCZEWSKI J. W. Materiały do fauny szarańczaków (*Orthoptera*). Wielkopolski; Polskie Pismo Ent., Lwów, 5, 1926.
26. TENENBAUM S. i MIERZEYEWski SZELIGA W. Materiały do fauny prostoskrzydłych Ordynacji Zamoyskich; Pam. Fizjogr., Warszawa, 22, 1914.
27. TORRA V. Ein Kieferinsekt aus d. Ordnung d. Orthopteren; Zeitschr. wiss. Insektenbiol., Husum, 1909.
28. TORRA V. Geradflügler aus dem nordöstlichen Teil der Provinz Posen; Zeitschr. naturw. Abt. Naturw. Ver. Posen, 15, 1914.
29. TRUSKOLASKA H. Wykaz prostoskrzydłych (*Orthoptera Saltatoria*) z okolicy Pińska; Polskie Pismo Ent. Lwów, 8, 1930.
30. TUMPEL R. Die Geradflügler Mitteleuropas, 2 Aufl., Gotha, 1922.
31. URBANSKI J. Materiały do fauny owadów prostoskrzydłych województwa poznańskiego; Polskie Pismo Ent. Lwów, 10, 1931.
32. X. Korespondencja z Zamościa; Gazeta Warszawska, Warszawa, 1860, Nr. 260.
33. ZACHER F. Die Geradflügler Deutschlands und ihre Verbreitung; Jena, 1917.

RÉSUMÉ.

Le terrain d'exploration était dans les environs de Zwierzyńca sur Wieprz, dans la région méridionale du plateau de Lublin, dénommée Roztocze.

Les explorateurs précédents ont mentionné dans ce terrain 40 espèces et 1 variété des orthoptères. L'auteur, en collaboration avec W. SKURATOWICZ ont recueilli 12 espèces et 4 variétés nouvelles de *Saltatoria* à savoir: *Phasgonura viridissima* var. *flava* LUCAS, *Pholidoptera griseoptera* (DEC.), *Metrioptera albopunctata* (GOEZE), *M. brachyptera* (L.), *Ephippiger ephippiger* FIEB., *Acrydium kiefferi* (SAULCY), *A. subulatum* var. *sahlbergi* SAULCY, *Chrysochraon brachypterus* (OCSK.), *Stauroderus morio* CHARP., *St. pullus* (PHIL.), *St. mollis* CHARP., *Chorthippus longicornis* (LATR.), *Stethophyma grossum* (L.), *Oedipoda coerulescens* var. *marginata* KARNY, *Calliptamus italicus* (L.) et *C. italicus* var. *marginalis* SERV.

En outre, on trouve dans cette notice des données sur l'espèce *Mantis religiosa* L., prélevée sur le même terrain.
